

Dr. Öğr. Üyesi Zülbiye Sevgili POLAT

Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
sevgilizulbiye@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9768-9921

Yüksek Lisans Öğrencisi Fidan PURAN

Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü
fidanpuran@gmail.com

**KÂĞIT KESME SANATI ÖRNEĞİNDE VYTYNANKA VE GÜNÜMÜZ SANATÇISI
DARİA ALYOSHKİNA**

ÖZET

Kâğıt kesme sanatı, binlerce yıldır var olan bir el sanatıdır. Kökenleri antik çağlara dayanan bu sanat formülü dünya çapında farklı kültürlerde benzersiz bir şekilde gelişmiştir. Kâğıt kesme sanatının ilk olarak Çin’de, insanların evlerini süslemek için kullanıldığı düşünülmektedir. Çin ile iletişimi olan toplumlarda görülen kâğıt kesme sanatı, her ülkenin kendi dilinde *kesmek* fiilinin karşılığı olan kelimelerle ifade edilmektedir. 15. yüzyıldan itibaren de Anadolu’da kitap süsleme sanatlarından biri olarak, sanatımızda “Katı’ sanatı” olarak yer aldığı bilinmektedir. Katı’ sanatı, hat yazılarının oyularak levha şeklinde, bitki ve ağaç tasvirlerinde, yazı çekmecesini süslemelerinde, devlet arşiv defterlerinde kullanılan etiketlerde, desenler oyularak kullanımının tercih edildiği kaynaklarda bulunmaktadır. Bu sanat pratiği Ukrayna’da “Vytynanka” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vytynanka’nın 16. yüzyılda ilk örneklerinin mühür olarak kullanıldığı, ilerleyen zamanlarda insanların maddi imkansızlıklarından dolayı evlerinde perde olarak ve dini günlerde, kâğıttan kesilen desenleri, ev süslemek için kullandıkları kaynaklarda yer almaktadır. Ukrayna’da yaşayan günümüz sanatçısı Daria Alyoshkina bu sanatı daha ileri taşıyarak, önceleri küçük ebatlarda yapılan Vytynanka eserleri, büyük ebatlarda keserek kullandığı farklı yöntemle dikkat çekmektedir. Birçok ülkede sergiler açan sanatçı, kurduğu gölge tiyatrosunda dekorasyon olarak eserlerini asmaktadır. Bu araştırma kapsamında, kâğıt kesme sanatının tarihine ve Osmanlı döneminde Katı’ sanatının gelişimine kısaca yer verilmiştir.

Araştırmanın temelini oluşturan Ukrayna’da yapılan Vytynanka sanatı, sanatçı ile görüşme doğrultusunda ulaşılan, hedef makale ve elektronik kaynaklar incelenerek, gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Vytynanka sanatının tanıtımına katkı sağlamak amacı ile sanatçı Daria Alyoshkina ve yaptığı eserler tanıtılmaya ve kültürel önemi vurgulanmaya çalışılmış, ilgili farkındalığın yaratılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katı’ Sanatı, Kâğıt Kesme Sanatı, Vytynanka, Daria Alyoshkina

DARIA ALYOSHKINA & VYTYNANKA: A CONTEMPORARY ARTIST AND A PAPER CUTTING ART EXAMPLE

ABSTRACT

Paper-cutting art is a traditional handicraft that has existed for thousands of years and centuries and dates back to ancient times, allowing unique developments and differentiations in diverse cultures worldwide. This art form, whose origins date back to ancient times, has developed uniquely in different cultures worldwide. The common belief is that paper-cutting art was first used in China with the aim of decorating homes. Then, other societies that communicate with China have continued to develop their own cultural paper-cutting art, and this artform is expressed with words corresponding to the verb "to cut" in each country's own language. Since the 15th century, this artform has been known as one of the book decoration arts in Anatolia, and it is known as Katı’ Art. Katı’ Art is found in multiple diverse sources, such as where calligraphic writings are carved into plaques, plant and tree depictions, writing drawer decorations, and patterns carved into state archive books. This artform appears in Ukraine as Vytynanka.

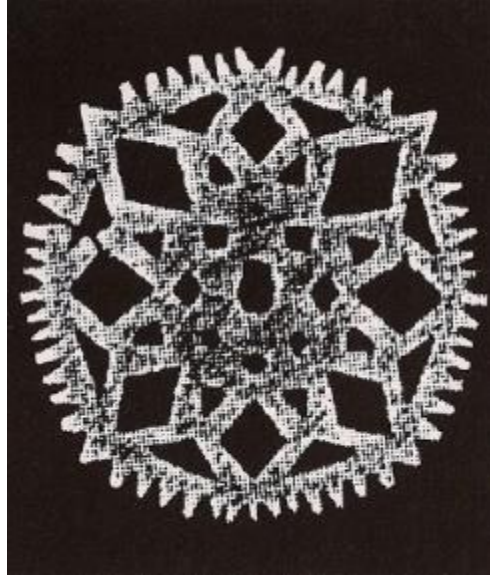
The first examples of Vytynanka were used as seals in the 16th century. Later, patterns from paper-cutting were used as decorations on religious holidays or curtains in homes due to financial hardships. Daria Alyoshkina, a contemporary artist in Ukraine, has taken this artform further by creating attention-grabbing large-scale Vytynankas than her predecessors who created smaller examples. The artist, who has held exhibitions in many countries, hangs her works as decorations in the shadow theater she has established. Relatedly, in the scope of the research, a brief overview of the history of paper-cutting art and the development of Katı’ Art in the Ottoman period was given. This research was conducted by examining articles and electronic sources reached through interviews with the artist Daria Alyoshkina and introducing the artist and her works to contribute to the promotion of Vytynanka art, emphasize its cultural importance, and create awareness.

Keywords: Katı’ Art, Paper Cutting Art, Vytynanka, Daria Alyoshkina

GİRİŞ

Kâğıt kesme sanatı çok eski zamanlardan beri var olan yüzey süsleme sanatlarından birisidir. Kâğıdın Çin’de bulunmasıyla başlayan süreçte, kâğıt kesme sanatının da ilk olarak burada yapılmaya başlandığı düşünülmektedir. Kâğıt kesme sanatının ilk olarak, Han Hanedanlığı döneminde (MÖ 206 – MS 220) Kuzey Çin’de ortaya çıktığı kaynaklarda yer almaktadır (Fey, 2011: 13). Özellikle, cam gibi malzemelerin keşfinden ve yaygın kullanımından önce, Çin’de yaşayan insanların, evlerinin pencere, kapı ve duvarlar gibi iç ve dış bölümlerini oluşturan yüzeylerinde kâğıt kesme-oyma ile oluşturdukları desenler kullandıkları literatürde yer almaktadır. Daha sonraki zamanlarda da camın pahalı bir ürün olması ve toplumun farklı kesimlerinin bu malzemeye kısıtlı erişimi olmasından dolayı insanlar, günlük yaşamda kâğıt kesme sanat dalının kullanımına devam etmişlerdir. Kâğıt

kesme sanatında kullanılan malzemelerin ucuz ve kolay erişilebilir oluşu ile yapımının çabuk öğrenilmesinden dolayı halk sanatı olarak geliştiği ve yaygınlaştığı söylenebilir (Wang, 2013: 124).

Görsel 1. Kuzey ve Güney Çin hanedanlığı (420-589) dönemine ait olduğu düşünülen kâğıt kesimi

Sarıca'nın aktardığına göre (2015: 32); “kâğıt kesme sanatının ilk örnekleri, (Bkz. Görsel 1) Çin toplumunda festivaller ve diğer kutlamalar için dekorasyon amaçlı hazırlanan çalışmalardır. Bahar kutlamaları için hazırlanan süslemeler, iyi şans getirdiğine inanılan semboller (uzun yaşam için çam ağacı, çocuk sahibi olmak için nar, iyi mahsul için kavun gibi) ve pek çok ev eşyası kâğıt kesme sanatı ile üretilmiştir” (Sarıca, 2015: 32). Görsel 2’de ise, Çin’de, saadet, maaş ve uzun ömür için yapılan kâğıt oyma örneği bulunmaktadır (Wang, 2013: 125).

Görsel 2. Çin’de, Saadet, Maaş ve Uzun Ömür İçin Yapılan Kâğıt Oyma Örneği

Çin’de kâğıt kesme sanatı örnekleri birçok amaçla kullanılmıştır. Örneğin, düğün, doğum, cenaze ve diğer özel günlerde yaşam ortamlarına asmak veya kullanacakları eşyaların yüzeylerini süslemek için, şablon olarak geleneksel motifler, kâğıt kesme sanatı ile

uygulanmıştır (Hu, 2007: 242). Yöntem olarak, Çin’de yaşayan sanatkârlar, kâğıdı elli kat olacak şekilde üst üste koyup, keskin uçlu bıçak, keski ya da zımba kullanarak kesme yöntemini kullanmışlardır (Sarıca, 2015: 14). İlk örneklerinin Çin’de görüldüğü kâğıt kesme sanatının, yüzyıllarca süren yolculuğun ardından dünyaya yayılarak günümüze kadar ulaşan bir sanat dalı olmasının arkasında iki temel neden olduğu düşünülmektedir. Birinci olarak, Çin’in uluslararası politik, siyasi ve sosyal iletişimde olduğu diğer ülke ve toplumlara zamanla yayılmıştır. Bu yayılmalar sonucunda, kâğıt kesme sanatının, Çin’le ilişkiler içinde olan Türk sanatına da yansdığı literatürde geçmektedir. Pazırık kurganlarından çıkan deri ve keçe oymalı, applike yapılmış bu eşyaların bulunmasıyla (Köylü, 2021: 4), bu sanatın Uygur ve Kopt sanatı kitap cilt yüzeylerinde kullanıldığı belirtilmektedir (Günay Kaygusuz, 2017: 196).

Hun Türklerine ait olan 1. Tüekta ile 1., 2. ve 3. Pazırık kurganlarında bulunan deriden oyularak yapılmış eyer kaşı süsleri, deriden ve keçeden yapılmış applike süsler, deriden kesilmiş hayvan figürleri; bu sanatın çok eski dönemlerden itibaren Türkler tarafından yapılmakta olduğunu, Çin’le yakın bulunmaları dolayısıyla da bu iki kültürün birbirinden etkilendiklerini düşündürmektedir (Türkoğlu, 2011: 10).

Diğer bir neden olarak da farklı coğrafyalardaki, yazar, taş, çini ustaları ile deri ve ahşap oyma ve kitap süsleme sanatçıları gibi sanatkâr ve zanaatkârların, başka ülkelere kendi arzuları ya da yöneticilerinin istekleri doğrultusunda giderek birbirlerinin sanatlarından etkilendikleri anlatılmaktadır (Ogan, 2013: 26-27). Türk sanatına erken zamanlarda giren kâğıt kesme sanatının zamanla Orta Asya üzerinden İslam ülkelerine ulaştığı da bilinmektedir. 15. yüzyıldan itibaren de Osmanlı Devleti döneminde kitap ciltlerinde oyma örnekleriyle beraber, Türk-İslam süsleme sanatında *Katı’ sanatı* olarak yer aldığı bilinmektedir.

Katı’ Sanatının Genel Özellikleri

Katı’ sanatı; kâğıt ya da deri yüzeyine çizilmiş yazı, desen veya bir şeklin oyup çıkarılarak başka bir yüzeye yapıştırılması ile oluşan sanat olarak tanımlanmaktadır. Bu şekilde yapılmış esere “Katıa”, sanatkârına “katı” veya “katta” (Çağman, 2005: 32) terimleri kullanılmaktadır. Bu terimin kullanımında bir başka yaklaşım ise kelimenin etimolojik incelemesinden yola çıkmıştır. Bu tanıma göre; *kat*’ kelimesi, kesme, kesilme, ayırma anlamına gelirken, *Kâti*’ ise kat’ eden, kesen, durduran, anlamlarına gelmektedir (Morçay, 2014: 9). Bu tür terimsel yaklaşımların, Katı’ sanatının uygulanış sürecindeki teknik ve yöntemlerde de usûl olarak devam ettiği bilinmektedir.

Katı’ sanatının uygulanması sürecinde, sanatkârların farklı yöntemlerle bu sanatı yorumladıkları gözlemlenmiştir. Örneğin, Katı’ sanatında, oyup çıkarılan desen “erkek katı”, kalan parça ise “dişi katı” olarak adlandırılır ve ortaya çıkan bu iki desenin, ayrı yüzeylere yapıştırılması ile farklı eserler ortaya çıkabilir. Başka bir yöntemde ise Katı’ sanatı uygulamasında kâğıdı ikiye katlayarak simetrik desenler elde edilebilmektedir. Tek bir kâğıt kullanıp, bu kâğıdın yüzeyinde desen kesilerek yapılan uygulamaya ise “yalın kat” adı verilmiştir (Bkz. Görsel 3). Yine başka bir yöntemde, “kat kat” veya “katmerli” olarak tabir edilen katı’ sanatı oymalarında, büyükten küçüğe doğru desenler, üst üste yapıştırılmak suretiyle oluşturulmaktadır. Bu tarzdaki tasarımlar, bitkisel bezemelerin olduğu kompozisyonlarda sıklıkla kullanılmaktadır (Bkz. Görsel 4-7-8-9-10). Katı’ sanatının

uygulanmasında, Nevregan¹, kâğıt oyma sanatında kullanılan eski bir alet iken, günümüzde kâğıt oyma ve kesme işlemleri için kretuar bıçağı ile makas tercih edilmektedir.

Görsel 3. Ejder deseninin yalın kat kâğıt oyma örneği

Katı’ sanatının uygulanma alanlarının çok çeşitlilik gösterdiği, örneğin, erkek ve dişi katı yöntemi kullanılarak hat yazılarının oyulduğu levha kompozisyonlarında, bitki ve ağaç tasvirlerinde, yazı çekmecesi süslemelerinde (Bkz. Görsel 4) ve Osmanlı döneminde kullanılan devlet arşiv defterlerinin etiketlerinde desenler oyularak Katı’ sanatının tercih edildiği, günümüze ulaşan örneklerde ve yapılan araştırmalarda bulunmaktadır (Bkz. Görsel 5).

Görsel 4. Mevlevî derviş Hasan Eyyübî tarafından kâğıt oyma olarak süslenmiş yazı çekmecesi / Görsel 5. 1841 yılına tarihlendirilen Defter-İ Amire ve Maktuat Der-Kefce-İ’de bulunan etiket

Osmanlı Döneminde Katı’ Sanatının Gelişimi

Katı’ sanatının İslam dünyasında ilk olarak 15. yüzyıl döneminin deri kitap cilt kapaklarında görüldüğü ve Afganistan’ın Herat bölgesinde bu sanatın geliştiği araştırmalarda anlatılmaktadır. Mesara (1991: 3-4), Katı’ sanatının tarihini ve gelişimini anlattığı kitabında;

¹Nevregan: Mücellitlerin mukavva ve deri oymakta kullandıkları âlete *nevregân* (veya *nevrekân*) denir (Morçay, 2014: 74).

tarihçi Gelibolulu Mustafa Ali tarafından 1586’da yazılan ve yazarın hat, tezhip, minyatür, cilt ve oyma sanatçıları anlattığı “Menakıb-ı Hünerveran” adlı eserinde, oymacıların bulunduğu kısımda, 15. yüzyılda Herat’ta yaşayan ve eserler veren Abdullah Katı’dan bahsedildiğini belirtmektedir. 15. yüzyılda Katı’ sanatı ile yapılmış bitki ve hayvan tasvirlerinin yer aldığı “Fatih Albümü” bu dönemin en önemli eseridir ve Topkapı Sarayı Müzesi’nde bulunmaktadır (Bkz. Görsel 6).

Görsel 6. Oymacılık sanatının ilk ve bol örneklerinin bulunduğu Fâtih albümünden kâğıt oyma ile tasvir edilen efsanevi yaratıklar

Osmanlı sanatında görülen Katı’ kompozisyonları teknik açıdan incelendiğinde, kâğıdın özelliklerinin büyük önem arz ettiği tespit edilmiştir. Kullanılacak kâğıdın asitsiz olması, yapıştırma sırasında sorun çıkmasını engellemektedir. Buna göre, Katı’ sanatında ebru ile boyanmış kağıtlar, doğal boyalar ile renklendirilmiş kağıtlar, pelür kağıtlar ve farklı doku özelliği olan kağıtlar tercih edilen türlerdir. Çoğunlukla bitkisel kompozisyonlarda, özellikle çiçeklere ve ağaçlara katman vermek amacıyla kullanılan kâğıdın inceliği ve gramajının düşük olması da başka bir önemli unsurdur. Bu şekilde kat kat hazırlanan eserler üç boyutlu olarak görülmektedir. Bu eserleri sabitlemek ve kalıcılığı artırmak için geleneksel usûlde hazırlanan ve “muhallebi” olarak tabir edilen yapıştırıcı kullanılmaktadır. Muhallebi ise, belli ölçülerde buğday nişastası, su, jelatin ve şap karışımından oluşmaktadır.

Osmanlı döneminde, saray nakkaşhanesinde başlayan Katı’ sanatının kompozisyonlarında, genellikle bitkisel bezemeler, ejder, kuş gibi hayvan tasvirleri, havuz ve fiskiye görsellerinin de içinde bulunduğu mimari yapılar ile gemi, kayık gibi nesne oymalarının kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca günümüze ulasan eserler incelendiğinde, 16. yüzyılda zengin örnekler veren Katı’ sanatının Osmanlı saray kitap süsleme sanatlarında görülmeye başlandığı anlaşılabilmektedir. Bu dönemin eserleri olarak, Şehzade Mehmet için Hattat Ali Çelebi tarafından yazılan ve Katı’ sanatı ile hazırlanan “Kırk Hadis” ve bahçe manzaralarının Katı’ sanatı ile eserleştirildiği “Nişapuri Albümü” (Bkz. Görsel 7) örneklendirilebilir (Altay, 2000: 8).

Görsel 7. Şah Mahmud Nişapuri Albümü: Oyma çiçeklerle bahçe manzarasından detay

Dünyaca ünlü gezgin ve yazar Evliya Çelebi, 17. yüzyılda saray nakkaşanesi sanatçılarından bazılarının, saray dışında kendi atölyelerinde sanatlarını icra ettiklerinden söz etmektedir (Morçay, 2014: 13). “Çarşı ressamı” olarak adlandırılan bu sanatçıların hazırladıkları minyatür ve Katı’ sanatı örneklerinin olduğu eserlerin, Avrupalı seyyahların dikkatlerini cezbediği ve batılı seyyahlar tarafından satın alındığı kaynaklarda yer almaktadır. Bu eserlerde, Kanuni’nin, Yavuz Sultan Selim’in ve dönemin halk insanların minyatürlerinin olduğu kıyafet albümlerini ve bu albümlerdeki minyatürlerin etraflarında Katı’ sanatı ile yapılmış bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Bu dönemin öne çıkan eserleri arasında, Bursalı Fahri’nin kâğıt oyma manzara ve kıt’aları, yine Bursalı Fahri’nin baştan sona oymalarını yaptığı, önce dönemin padişahı I. Ahmet’e, daha sonra IV. Murat’a sunulan “Gülistan” kitabı (Çığ, 1957: 162) ve içinde kâğıt oymadan yapılmış natüralist çiçek buketlerin bulunduğu “Gazneli Mahmut Albümü” (Tuhfe-i Gaznevî,) örnek olarak gösterilebilir (Mesara, 1991: 5).

Görsel 8. Mundy Albümü, kâğıt oyma tasarımlara örnekler / **Görsel 9.** Mehmet Selim Divanı’ndan örnek vazoda çiçekler

Paralel olarak batılı seyyahların, ülkelerine dönerken yanlarında Katı’ sanatının örneklerini götürmelerinin, kâğıt kesme sanatının batıya tanıtılmasında ve Avrupa’da 17. yüzyıldan itibaren görülmesinde etkili olduğu söylenebilir. Avrupalı sanatçılar “Silhouette” sanatı olarak kendi tarzlarında kâğıt oymalar yapmışlardır. Katı’ sanatı tarihinde “Mundy Albümü” (Bkz. Görsel 8) olarak bilinen eser Londra Britanya Müzesi’nde, diğer kıyafet albümü ise Fransız Milli Kütüphanesi’nde (Eryılmaz, 2023: 421) bulunmaktadır. Alman imparatoru II. Rudolf, Türk kâğıt oymalarına değer veren bu dönemin koleksiyoncuları arasında yer almıştır. (Mesara, 1991: 5).

18. ve 19. yüzyılda Katı’ sanatçıları da dünyada oluşan yeni sanat akımından etkilenerek, barok ve rokoko tarzında kâğıt oyma ile vazo, buket ve hat yazılı levhalar yapmışlardır. Bu dönemin ince işçiliği ile dikkat çeken eseri; çiçek, kuş ve vazo figürlerinin bulunduğu Mehmet Selim Divanı’dır (Bkz. Görsel 9) (Köylü, 2021: 6). 19. yüzyıl sanatçılarından Vahdetî Efendi, Süleyman (Amel-i Süleyman), Mücellit Mehmet Rıfat, Katı’ sanatında eserler vermişlerdir (Mesara, 1991: 17). Bu yüzyılın Katı’ sanatı açısından bir diğer dikkat çeken ayrıntısı ise, daha önceki dönemlere ait Katı’ eserlerinde, sanatçı imzasına rastlanmazken, 19. yüzyıl eserlerinde sanatçı imzası ve tarihine de rast gelinmektedir (Küççük, 2015: 16).

Görsel 10. Cilt tasarımı Katı’ sanatı kullanılarak yapılmış eser

20. yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı döneminin sona ermesi, dünya savaşları ve mücadele yıllarının başlamasının etkileriyle, Türk sanat dünyasında çok fazla eserlerin verilemediği düşünülmektedir. Katı’ sanatı da bu dönemlerin yoğun atmosferinden etkilenmiş ve bu süreçte unutulmuş bir sanat olarak kalmıştır. Ord. Prof. A. Sühely Ünver’in araştırmaları ile tekrar gün yüzüne çıkan Katı’ sanatı, günümüz Türk sanatında süsleme unsuru olarak devam eden ve gelişen bir sanattır. Katı’ sanatının Türk sanatı içerisinde gelişmesi için güncel katkılardan birisini de Katı’ sanatçısı Dürdane Ünver yapmıştır. Katı’ sanatçılarının yetişmesi ve bu sanatın doğru usûl ve kurallar çerçevesinde öğretilmesi amacıyla, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında Katı’ sanatının ders olarak işlenmesi hedefiyle, sanatçı tarafından eğitim müfredatı hazırlanmıştır (Dürdane Ünver, kişisel görüşme, Mayıs 2023).

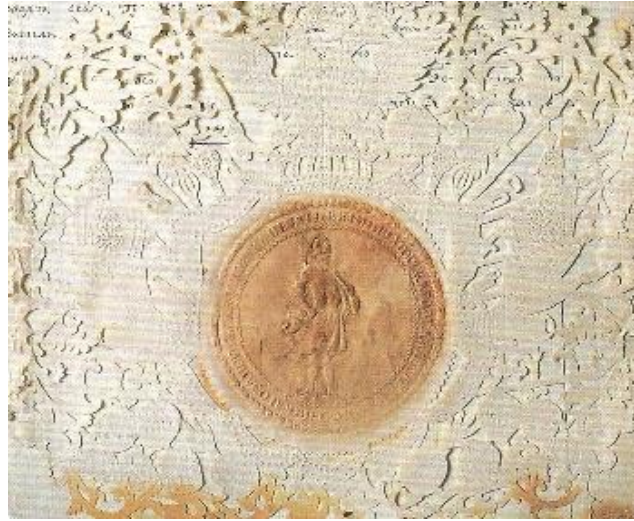
Geleneksel Türk sanatında Katı’ olarak adlandırılan kâğıt oymacılığı, genel olarak Avrupa’da “Silhouette” olarak adlandırılmıştır. Bu sanatın farklı dillerdeki karşılıkları, Fransızca “L’art de la Silhouette” veya “Decoupage”, Farsça’da “Efşan”, İngilizce’de

“Paperfiligree”, “Papercut” veya “Silhouette cutting”, Almanca da “Silhouettenkunst” veya “Scherenschnitt” (Mesara, 1991: 2) Çince’de “Jianzhi”, Japonca’da “Monkiri”, “Kirie”, veya “Katagami”, Hintçe’de “Sanjhi” olarak isimlendirilmiştir (Morçay, 2011: 10). Ayrıca, kâğıt kesme sanatı, Polonya’da “Wycinanki”, Meksika’da “Papel Picado” olarak (Dinç, 2022: 799), ve son olarak Ukrayna’da “Vytynanka” olarak bilinmektedir.

Vytynanka Sanatının Ukrayna’da Gelişimi

Ukraynaca dilinde “vytnanka” ve “Rusça “vyrezanka” kelimeleri arasındaki belirsizliği gidermek adına “вырезанка” (Rusça=kesmek) kelimesi ile Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna ülke ve bölgelerinde kâğıt kesme sanatını tanımlamak için “*Vytynanka*” evrensel bir kavram haline gelmiştir (Anonim, yy). Vytynanka, Ukrayna’da insanların evlerini dekore etmek amacıyla kullandıkları, deri ve kâğıt gibi malzemeleri oymak ve kesmek suretiyle oluşturdukları bir sanat biçimidir. İnsanlar evlerinin pencerelerinde kâğıttan kestikleri desenleri perde olarak veya şapellerinde dini figürleri kâğıttan keserek süsleme unsuru olarak kullanmışlardır. Halk sanatı olarak gelişen bu sanat dalında, özellikle kadınlar ile çocuklar pratik yaparak ustalaşmışlardır (Kosytska, 2008: 84).

Vytynanka sanat pratiğinin ilk örneklerinin 16. yüzyıl ortalarında, resmi ofislerde mühür olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Bkz. Görsel 11). Kenar süslemeleri oyularak yapılan, mühür için orta kısmı boş bırakılan bu parçaların, sayfaların sonunda kullanıldığı kaynaklarda yer almaktadır (Kosakivsky, yy).

Görsel 11. Vytynanka mühür

1870-1890 yıllarında büyük gelişme gösteren Vytynanka sanatının örneklerini, Ukrayna’da köyde yaşayanların, duvarlarda tablo olarak veya farklı şekillerde, evlerinin dekorasyonlarında süsleme amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Bu sanatın kolaylıkla pratikleştirilmesinden dolayı halkın, bu sanattalını sıklıkla tercih ettiği düşünülmektedir. 1926-1928 yılları arasında Kamianets-Podilskyi Sanat ve Endüstri Meslek Okulu öğrencileri, çevrelerinde bulunan köylerden kâğıttan yapılmış Vytynanka eserlerini toplayarak albümleştirmiş ve yayımlamışlardır. 1940 ve 1950 yıllarındaki savaş dönemlerinde, insanların gazetelerden perde ve renkli kâğıttan kestikleri desenleri evlerinde yine dekorasyon maksadıyla

kullandıkları, kaynaklarda yer almaktadır (Kosakivsky, yy). Bu sanat pratiğinin yeniden hayat bulması için 1960’lı yıllarda çalışmalar yapılmış, Vytynanka eserlerinin olduğu sergiler açılmıştır (Stankevych, 2008: 54). Bu sanatın tekrar canlanması için yoğun çalışmalar yapan ve Vytynanka eserlerini toplayarak koleksiyonlar oluşturan bir Vytynanka sanatkârına, Maria Rudenko (1915-2003) örnek gösterilebilir. Yaptığı çalışmalardan ve fevkalade uğraşısından dolayı, ABD Astrofizik Enstitüsü’ndeki Uluslararası Küçük Gezegenler Merkezi ve Kıvrımlı astronomlar tarafından keşfedilen yıldız Rudenko’nun ismini vermeyi uygun görmüşlerdir (Kosakivsky, yy).

Vytynanka, 1995 yılında, bilimsel literatürde tanım olarak “renkli kağıtlar dahil olmak üzere, çeşitli malzemelerden kesilmiş dekoratif görüntü veya süslemeleri temsil eden uygulamalı bir sanat” olarak ifade edilmiştir. 19. ve 20. yüzyıllarda Ukrayna halkının evlerine Paskalya ve Noel gibi önemli günlerde resimler ve oyma kağıtlardan oluşturdukları desenleri astıkları, dolayısıyla, Vytynanka sanatının örneklerinin en çok rastlanan şekli ile, süsleme ve dekorasyon amaçlı kullanımının günümüze ulaştığı kaynaklarda belirtilmiştir (Anonim, yy).

Ukraynalı halkın, evin giriş kapısının karşısına, evin oturma odasına ve ev sahibinin şapel olarak kullandığı dua seremonisinin gerçekleştirildiği yerler gibi lokasyonlarda, Vytynanka olarak hazırladıkları desenleri süsleme amacı ile yerleştirdikleri düşünülmektedir. Kesilen kâğıt desenlerin, dini ikonların çerçevelerinde, kapı, pencere, duvar ve soba süslemelerinde kullanıldığı da belirtilmektedir (Anonim, yy). Bu süslemelerde, kutsal ruhları temsil etmesi için genellikle güvercin sembollerini kâğıttan keserek kullanmışlardır. Güvercini kanatlı ve kuyruğunu akordeon şeklinde katlayarak biçimlendirmişlerdir (Kosytska, 2008).

Görsel 12. Ev dekorasyonunda kullanılan Vytynanka örnekleri

Vytynanka ile yapılan tasarımlarda zoomorfik ve bitkisel kompozisyonlar geometrik desenler ile birlikte düzen içinde kullanılmaktadır (Bkz. Görsel 12). İlk başta karışık gibi gelen desenler ve kompozisyon elemanların simetrik şekilde kullanılması ile estetik bir algı yaratmaktadır. Ukrayna’da özel günlerde ve ev süslemelerinde sıklıkla kullanılan kâğıt kesme süslemelerinin yöntem ve teknik sürecine, kâğıdın raporlanması ile başlanılır. Hazırlanan kâğıt düzeninin belirleyici faktörü, desenlerin simetrik ve ritim içerisinde oluşudur. Eşkenar dörtgen, yıldız, rozet, çiçek, ağaç, hayvan ve insan figürlerinin sıklıkla kullanıldığı oyulmuş kâğıt sanatının yapımı günümüzde de sürmektedir (Kosytska, 2008: 84).

Vytynanka yapmak için, kâğıtlar ikiye, dörde ve sekize katlanarak çizilen desenler kesilmektedir. Sanatçılar, kâğıt kesimini kendi sanat yorumlarına göre, el, makas veya bıçak kullanarak yapmaktadırlar. Vytynanka ev dekorasyonunda, şablon oluşturmada, tebrik kartlarında, dini anlam taşıyan objelerin süslenmesinde kullanılmakla beraber, Ukrayna’da çocuk oyuncakları yapımı için ve duvarları, camları, rafları süslemede renkli kâğıtlardan desenler oluşturulduğu kaynaklarda belirtilmektedir (Stankevich, 2008: 49).

Görsel 13. Vytynanka hayat ağacı desenleri

Kâğıt kesimi yapılırken kullanılan desenlerin mitolojik ve felsefi anlamlar içeren desenler olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Ukrayna geleneksel sanatlarında sıklıkla kullanılan “Hayat Ağacı” (Bkz. Görsel 13) deseni içerdiği anlamlar neticesinde, seramikler, paskalya yumurtaları, nakışlar gibi birçok sanat dalı ve eser süslemesinde tercih edilmektedir. “Hayat Ağacı” deseni, “dünyadaki tüm canlıların ayrılmaz birliği” anlamına gelmektedir ve üç bölümden oluşmaktadır. Orta bölüm olan gövdesi, canlıların dünyadaki varlıklarını, görünmeyen kökler ise maneviyatı ve diğer dünyada yaşayan ataları temsil eder. Üsteki bölüm tanrıların yaşadığı taç kısımdır. Güneş, ay, kuşlar, çiçekler, arılar gibi figürler ile sembolize edilmiştir (Borisivna, 2019).

Khramova-Baranova (2018: 78), Vytynanka süslemelerini “bütünsel bir görsel, mekânsal imge” olarak görmektedir. Kullanılan Ukrayna geleneksel motiflerinin ve sembollerinin çeşitli anlamlar içermesinden dolayı, mekanlar için dekoratif çözüm olabileceğinden bahsetmektedir. Vytynanka, Ukrayna’nın diğer sanat dalları gibi ilgi görmekte ve uygulamalı sanat pratiği olarak bu konuda sergiler oluşturulmaktadır (Molin, Kovalçuk, 2020: 103).

Vytynanka mekân süslemeleri dışında başka alanlarda da kullanılmaktadır. Bu sanattan esinlenen modacılar, geleneksel Ukrayna desenlerini kıyafetlere applike tekniği ile eklemekte ve değişik kullanım alanları oluşturmak kaydıyla, bu sanatın karşılaştırılmalı bir çalışma olarak, farklı disiplinlerde sürdürülebilirliğini sağlamaktadırlar (Bkz. Görsel 14-15). Daha önceleri keçe ve deriden oyma desenleri, kıyafetlerinde süs ve takı olarak kullanan Ukraynalı halk,

günümüzde genç modacıların tasarımları ile bu geleneğin devam ettiğini görmekteyiz (Stankevich, 2008: 51).

Görsel 14. Kıyafetlerde Vytynanka desenlerin kullanımı / **Görsel 15.** Vasyl Korchynskyi tasarımı

Sanatçı Vasyl Korchynskyi, oluşturduğu geleneksel Ukrayna desenlerini, kıyafetler üzerinde applike olarak kullanmış (Bkz. Görsel 15) ve bu tasarımlarını Vytynanka olarak adlandırmıştır (Potapova, 2004: 368).

Vytynanka çalışan sanatçılar, kompozisyonları ve estetik görünümlü eserleri, Ukrayna'nın geleneksel motiflerini kullanarak oluşturmaktadırlar. Dini ve mitolojik anlamlar içeren ikonlar ile bitkisel ve geometrik desen modüllerinin birlikte kullanımı, görsel farklılık yaratmaktadır. İlk bakıldığında göze karmaşık gelen desenler, zamanla ritim içerisindeki düzeni gözler önüne sermektedir. Kullanılan desenlerin gerçeklik algısı kâğıdın kesilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Kâğıdın naifliğinin, beyaz rengin saflığının ve kompozisyonlarda kullanılan hikayelerin bütününe baktığımızda oluşturan eserler ezber bozan bir hissiyat oluşturmaktadır. Ezber bozan eserleriyle Vytynanka sanatının günümüzdeki temsilcilerinden birisi Daria Alyoshkina'dır.

Modern Vytynanka Sanatı ve Sanatçısı Örneği: Daria Alyoshkina

Günümüz sanatçılarından Daria Alyoshkina, yaptığı Vytynanka çalışmalarında tasarımları ile dikkat çekmektedir. Çalışmalarında beyaz ve renkli kâğıt kullanan Daria Alyoshkina, eserlerini büyük ebatlarda yaparak, eserlerinin sergilendiği mekanlarda ferahlık hissi yaratmaktadır (Bkz. Görsel 16). Çalışmalarında her zaman bir hikâye kompozisyonu oluşturan sanatçı, mitolojik sembolleri de eserlerinde kullanmaktadır.

Liev'de yaşayan sanatçının çocukluğu Podilia bölgesinde geçmiştir. Sanatçı bir ailede büyüyen Daria Alyoshkina, eğitiminde de sanatı tercih ederek anıt ve heykel alanında Lviv National Academy of Fine Arts kurumunda yüksek lisans yapmıştır. Vytynanka sanatını

annesiyile birlikte yaptığı çalışmalarla tanınmış, kendi çocukları olduktan sonra da bu sanatı devam ettirmiştir. Daria Alyoshkina, kendinin uyguladığı teknik ve uygulama yüzeyi olarak büyük ebatlardaki kâğıt kesme eserlerini, Almanya, Fransa, Güney Kore, Polonya ve ABD gibi farklı ülkelerde sergilemiştir (Yabluçna ve Polovinka, 2019).

Görsel 16. Daria Alyoshkina ve eserleri

Bu sanat pratiğinde, geleneksel olarak kullanılan kâğıdın narin ve kısa ömürlü olmasından dolayı, Alyoshkina, eserlerini daimî kılmak ve dayanıklılığını sağlamak amacıyla sentetik kâğıtlar kullanmaktadır. Daria Alyoshkina, Vytynanka eserlerini hazırlarken geleneksel Ukrayna motiflerinden ilham alarak ve özellikle kadın figürlerini eserlerinde ön planda tutarak, geometrik ve bitkisel kompozisyonlara birlikte yer vermektedir. Tasarımlarında doğadan ve ülkesinin kadim geleneksel tılsım sembollerinden ilham alan sanatçı, fikrini oluşturmaya kâğıda eskizler çizerek başladığını ve kompozisyonlarını yavaşça oluşturduğunu belirtmektedir. Hazırladığı kompozisyonların kendi hikayelerinin olduğunu belirten sanatçı Daria Alyoshkina, Vytynanka eskizlerini, kâğıdın bir yüzeyine geçirerek, kâğıdı ikiye katlayarak kesmekte ve simetrik kompozisyonlar ortaya çıkarmaktadır. Simetriye verdiği önem ile geleneklerine bağlılık arasında yakın bir ilişki kuran sanatçı, eserlerinde kesme işlemini yaparken makas ve bıçak kullanmaktadır. Sanatçı, eski inançları bağlamında, bayramlarda Vytynanka'nın makas ve bıçak kullanmadan, elle yırtılarak yapıldığını ve kendisinin de zaman zaman bu geleneği izlediğini belirtmektedir. Sanatçı, Vytynanka sanatı ile yapılan ajur desenli kâğıtların, evlerin pencerelerinde kötü ruhları kovmak için asıldığını ve dini ve özel günlerde dekoratif olması açısından da tercih edildiğini söylemlerine eklemektedir. Dini bayramlarda yıldız, kar tanesi deseni veya melek şeklinde kesilmiş kâğıtlar kullanıldığını belirten sanatçı, haç şeklinde kesilen desenin bebek karyolarına asıldığını, mobilyalarının ise Vytynanka desenli peçeteler ile süslendiğini açıklamıştır (Yabluçna ve Polovinka, 2019).

Yaratıcılığı, doğuştan var olan veya çalışarak kendini geliştirme olarak tanımlayan sanatçı, “yaparak öğrenme” metoduna inanmaktadır. Kendisini ikinci kategoriye koyan sanatçı, ailesinin farklı sanat alanlarındaki bilgilerini, çocukluk yıllarında tecrübe ederek birikimlerinin oluştuğunu ve eserlerini geçmişten ilham alarak yaptığını belirtmektedir. Küçük yaşlarda sanat ile olan pratiklerinde çok heyecan yaşadığını ve ilerleyen zamanda bu heyecanının

kaybolduğunu anlatan Daria Alyoshkina, büyük ebatlarda çalıştığı eserlerinde heyecanını tekrar kazandığını açıklamaktadır (Alyoshkina, yy). Yaratıcılığını ve zengin hayal gücünü sanat pratiğinde ritim içinde kullanan sanatçının yarattığı Vytynanka çalışmalarının muazzam ebatlarda olması ve bu eserlerin mekanlara asılmasıyla eserlere vuran günışığı ve oluşan gölgeler sayesinde vitray görünümü elde edilmektedir (Bkz. Görsel 17). Dekoratif görünüm yaratan bu tuvallerden gerçek enstalasyonlar yaratan sanatçı, eserlerini tiyatro ve kamusal alanlarda sergileyerek bu alanlarda kendi ulusal geleneğini yaşatır vaziyettedir.

Görsel 17. Daria Alyoshkina ve eserleri

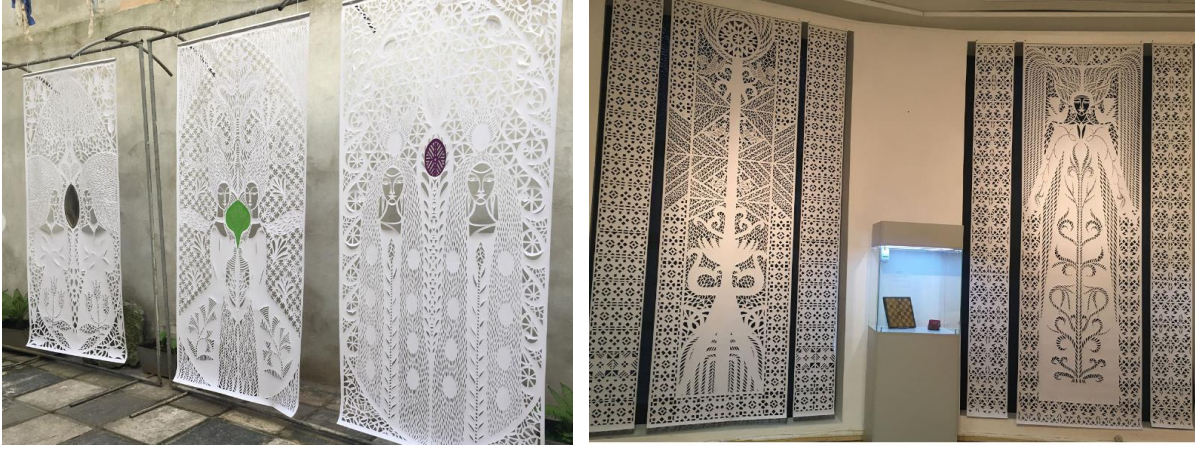

Görsel 18. Sanatçının kadın figürünü işlediği eseri

Vytynanka sanatında farklı katlama ve kesme teknikleri kullanan Alyoshkina, eşsiz el becerisi ile kağıtlarına desenlendirme yaparak geleneksel ve modern sanat arasında köprü kurmaktadır. Projelerinde kadın figürünü (*Beregin*)² (Bkz. Görsel 18) (Molin & Kovalçuk, 2020: 104) ön planda tutan sanatçı, farklı platformlarda sanat eserlerini sergilemektedir. Sanatçı açık hava sergilerinde ve tiyatro prodüksiyonlarında kullanılmak üzere birçok eser meydana getirmiştir. Pysanka projesi olarak adlandırdığı eserlerinde üç adet 230 cm uzunluğunda, 110 cm eninde Vytynanka tasarım kesmiştir. Tasarımlarında sanatçı, malzeme seçimini sentetik

² Beregin, Берегиня: Beregynya, Doğu Slav mitolojisinde bir yaratık, aşağıdaki bir kadın tanrı veya koruyucu ruhtur.

yapıdan seçerek, Vytynanka geleneksel motiflerinden eserlerini oluşturmuştur (Bkz. Görsel 19).

Görsel 19. Pysanka projesi / Görsel 20. Shchedryk projesi

Görsel 20’de bulunan projesinde Daria Alyoshkina, siyah arka planı kontrast olarak kullanarak kompozisyonlarının dikkat çekmesini sağlamış, geometrik desenlerle kesilen kısımları daha da vurgulanmıştır. Dik şekilde duran tasarımının merkezinde insan figürü yer almaktadır (Bkz. Görsel 20). Paneller 350 cm boyunda ve 170 cm eninde kesilerek tasarımlar oluşturulmuştur. Ukrayna Ulusal Tarih Müzesi'nin desteği ile bu eserler Ukraynalı ünlü besteci Mykola Leontovych'e ithaf edilmiştir (Alyoshkina, yy).

Görsel 21. Paskalya yumurtaları

Paskalya bayramında yumurta boyamak Ukrayna’da dini bir gelenektir. Sanatçı Görsel 21’de bulunan 250 cm boyu ve 120 cm eni olan eserlerinde, paskalya yumurtalarına atıf yaparak, eserin formunu bu yönde yapmış, kompozisyonun merkezine kadın figürü yerleştirerek, tarihsel süreçte kadınların ön planda olduğu kâğıt kesme sanatına dikkat çekmiştir. Kompozisyonunda kullandığı desenlerini, geleneksel paskalya yumurtası süsleme tekniklerinden ilham alarak iç içe geçmiş desenler ile oluşturan sanatçı, kağıtlarını elle kesmiştir (Alyoshkina, yy).

Görsel 22. Star Corsair tasarımları

Görsel 22’de bulunan tasarımlarında Daria Alyoshkina, yüksekliği 210 cm, genişliği 110 cm olan kağıt paneller kullanmıştır. Bu eserlerini Ukraynalı bilim kurgu yazarı Oles Berdnyk’e adanmıştır. Eserlerinde kalıcılığını ve sürdürülebilirliğini sağlamak adına sentetik malzeme kullanan sanatçı, bu sentetik kâğıtlardan oluşan eserlerini kretuar bıçağı kullanarak kesmiştir. Eserlerini ışığın geçirgenliğinden faydalanmak için pencerelerin önlerinde sergileyen sanatçı, bu şekilde ışığın mekân içerisine girmesine ve eserlerinin belirginleşmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, tasarımlarının farklı platformlarda kullanılmasına öncülük eden sanatçı, Cartier markası ile projeler geliştirmiş, geleneksel sembollerini mücevher tasarımlarında kullanmıştır (Bkz. Görsel 23).

Görsel 23. Daria Alyoshkina / **Görsel 24.** Yaka koleksiyonundan bir parça

Sanatçı, “Yapraklar ve Çiçekler” konulu yaka koleksiyonu için Vytynanka tasarımlarını dijital ortama aktarmış ve sonucunda, Ukrayna geleneksel desen tasarımlarının kullanıldığı, Fransız dantel tekniğinin tercih edildiği tekstilden yakalar üretilmiştir (Bkz. Görsel 24). Bu şekilde, tasarımlarının karşılaştırmalı sanatlarda kullanımını deneyimlemiş, desenlerinin kalıcılığını ve sürdürülebilirliğini farklı bir metotla artırmıştır.

Daria Alyoshkina, sanatını, kendi ülkesinde ve diğer Avrupa ülkelerinde tanıtmak, gelecek nesillere aktarmak için workshoplar düzenlemekte ve sergiler açmaktadır. Bu sanatta ustalaşmak için cesaret içinde girişimlerde bulunulması gerektiğini söyleyen sanatçı, kâğıt ile farklı oluşumlar yaratılmak suretiyle yeni keşiflerin olabileceğini aktarmaktadır. Büyük parçalar kesmenin küçük kompozisyonlara göre kolay olduğunu vurgulayan sanatçı, geleneksel desenlerin her zaman yeni projelerinde ilham kaynağı olduğunu, istediği büyüğü eserlerinde yakaladığını belirtmektedir. Sanatçı eserlerini dijital ortamlarda yayınlamakta olup, sanatseverleri, eserleri ve güncel projeleri hakkında bilgilendirmektedir.

SONUÇ

Geleneksel Türk kitap süsleme sanatlarımızdan biri olan Katı’ sanatı, desenin, deri veya kâğıda geçirildikten sonra oyulup, daha sonra da kâğıt veya deri yüzeye yapıştırılması ile meydana gelen bir kâğıt kesme sanatıdır. Afganistan’ın Herat bölgesinde kitap kaplarında da görülen bu sanatın ilk olarak Çin’de ortaya çıktığı ve oradan etkileşim yolu ile diğer ülkelere taşındığı ileri sürülmektedir. 15. yüzyıl sonları ve 16. yüzyıl başlarında Osmanlı topraklarında görülmeye başlamıştır.

Öncelikle Osmanlı sarayı nakkaşhanesinde uygulanan Katı’ sanatı, sanatçıların saray dışında çalışmaya başlamaları ile halk tarafından daha çok bilinir olmuştur. Avrupa’dan gelen seyyahlar bu çarşı ressamlarına minyatür albümleri yaptırmışlardır. O dönemde Osmanlı’da yaşayan halk tebaasından kişilerin minyatürlerinin yer aldığı kıyafet albümleri ve etraflarındaki katı’ desenler, Avrupalıların dikkatini çekmiş ve kendi gölge sanatlarını oluşturmuşlardır. Kâğıt kesme sanatı, Avrupa’daki ülkelerde 17. ve 18. yüzyıllarda görülmeye başlanmıştır. İletişimin yaygın olmadığı zamanlarda farklı ülkelerde Katı’ sanatının yaygınlaşmasının, ticari yollarla veya sanatçıların savaşlar sırasında değişik ülkelere giderek kendi sanatlarını icra etmeleri yoluyla dağıldığı düşünülmektedir.

Kâğıt kesme sanatı da birçok sanat formunun ortaya çıkışı gibi, ihtiyaçlar doğrultusunda gelişen bir sanat dalıdır. Kâğıt kesme oyma yöntemiyle çeşitli teknikler kullanılarak üretilen eserler, tarih boyunca farklı kültürlerde gelişim göstermiş ve toplumların değerlerini, mitolojilerini ve günlük yaşamlarını yansıtmıştır. Çin’de insanlar evlerini kâğıttan kesilmiş desenlerle süslemişlerdir. Özel ve anlamlı günlerde de, kutlama mesajları içeren motifleri doğum günleri ile düğünlerde ve anma içeren motifleri ise ölüm yıldönümlerinde olmak üzere, kâğıttan kesilmiş desenlerin günlük yaşamları içerisinde kullanımına devam etmişlerdir.

Çin’den dünyaya yayıldığı düşünülen kâğıt kesme sanatı, Türk kültüründe Katı’ sanatı olarak gelişirken, Ukrayna’da kâğıt kesimi anlamına gelen “Vytynanka” olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların ihtiyaçları ve inançları doğrultusunda evlerini dekore etmek için kullandıkları Vytynanka, daha çok kadınların ve çocukların icra ettiği bir sanat olarak günümüze kadar devam etmiştir.

Ukrayna’da yaşayan günümüz genç sanatçılarından Daria Alyoshkina, yaptığı büyük ebatlardaki güncel Vytynanka eserleri ile dikkat çekmektedir. Kadın figürlerinin ön planda olduğu kompozisyonlarında, geleneksel Vytynanka desenleri ve geometrik motifleri karma bir şekilde kompoze eden ve kullanan sanatçı farklı platformlarda eserlerini sergilemektedir. Kullandığı sentetik kâğıt malzemeler ile eserlerinin dayanıklılığını ve devamlılığını

artırmaktadır. Kendi söylemiyle Vytynanka’da ustalaşmak için gerekli olan cesur hamlelere örnek olarak, Daria Alyoshkina, geleneksel ve çağdaş formların birlikte kullanımı, eserlerinde ebat değişimi, ışığın ve arka plan panellerin aktif bir şekilde eserlerinde kullandığı rol, farklı malzemelerde Vytynanka’nın kullanımı ile eserin sürdürülebilirliğini, dayanıklılığı arttırmaktadır. Farklı marka iş birlikleri ile eserlerinin görünürlüğünü öne çıkarmakta ve globalleşme gibi adımları atarak, gelecekte bu sanat formu ile ilgilenen yeni sanatçılara ve zanaatkârlara örnek olmaktadır.

Vytynanka sanatçısı Daria Alyoshkina, geleneksel Ukrayna Vytynanka sanatını modern bir perspektifle yorumlayan bir sanatçıdır. Sanat anlayışı, teknik ve sanatsal ilham kaynaklarıyla, kâğıt kesme sanatında benzersiz bir yer edinmiştir. Alyoshkina’nın çalışmaları, geleneksel motifleri çağdaş unsurlarla birleştirerek zengin ve önemli çekirdekler oluştururken, Ukrayna kültürünün derin köklerini yansıtmaktadır. Etkileyici portföyü ve olası sanat projeleriyle, Alyoshkina sanatseverlere ve topluluklara geleneksel ve çağdaş ritimlerin farklı sanat anlayışı ve özverili çalışma ile birleştirilerek nasıl buluşturulacağı ile ilgili yaratıcılığın, inovatif sanat anlayışının, heyecan ile dinamizmin ve hayal gücünün etkisini göstermektedir. Sanatçı yeteneğiyle, neredeyse unutulmaya yüz tutmuş bu geleneği gerçek bir modern sanata dönüştürdüğü düşünülmekte, ayrıca Daria Alyoshkina’nın eserlerini tüm dünyada sergilemesiyle de Vytynanka sanatının daha uzun yıllar unutulmayacağını da düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

Açıkgözoğlu, E, S. & Yurdakul, E. (2022). III. Ahmed Kütüphanesi’nde Kâğıt Oyma Tezyinatlı Fener. *Millî Saraylar*, Sayı 22, s. 64-79.

Altay, M. (2000). *Geleneksel Kaatı Sanatı*. İstanbul: Ülker Yayınları.

Çağman, F. (2005). Katı’. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. (c. 25, s. 32-35). Ankara: TDV Yayınları.

Çığ, K. (1957). Türk Oymacıları (Katığları) ve Eserleri. *Yıllık Araştırma Dergisi*, Sayı 2, s. 159-179.

Dinç, N. D. (2022). Geleneksel Kâğıt Kesme Sanatı ve Güncel Sanata Yansımaları: Christine Kim Örneği. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12 (3), 795-808.

Eryılmaz, B. (2023). KATI’ Sanatında Çiçek. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 12(103): 414-425.

Fey, C. (2011). *The Cut (Refiguring Traditional Chinese Paper-Cutting)*. Auckland University of Technology [Doctoral dissertation].

Günay Kaygusuz, B. (2017). Bir Güncel Sanat Pratiği Olarak Katı’. *Kültür-Sanat-Edebiyat-Eğitim ve Mimarlık Üzerine Akademik Araştırmalar*, s. 193-208.

Hu, X. (2007). Gestalt Theory in Chinese Cut-Paper- An Old Form with a New Perspective. *Gestalt Theory*, 29(3): 242-247.

Khramova-Baranova, E. (2018). Silhouette in Context of Modern Visual Culture of Ukraine. *History of Science and Technology*, 8.1(12): 75-82.

Köylü, S. (2021). *Katı’ Sanatı ve Çağdaş Yorumcularından Emel Nurhan Ogan*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi [Yüksek lisans tezi].

Küçük, Z. (2015). *Katı’ Sanatı Öğretim Modülünün Oluşturulması (Mehmet Selim Divanı Örneği)*. Gazi Üniversitesi [Yüksek lisans tezi].

Mesara, G. (1991). *Türk Sanatında İnce Kâğıt Oymacılığı (Katı’)* (Birinci baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Molin, V., & Kovalçuk, K. (2020). Modifications of Vytynanka in the Creativity of Contemporary Ukrainian Artists. *Luxembourg, Grand Duchy Of Luxembourg*. 103-106.

Morçay, S. (2014). *Türk Sanatında Katı’*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi [Yüksek lisans tezi].

Ogan, N. (2013). Kâti’ Sanatı ve Kâti’ Sanatındaki Grafik Düzen. Haliç Üniversitesi [Yüksek lisans tezi].

Ovalıoğlu, İ., (2007). *Arşivin Rengi, Osmanlı Belgelerinde Ebru ve Etiket*. (Birinci Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Sarıca, S. (2015). *Endüstriyel ve Grafik Tasarım Bağlamında Kağıt Sanatları Ve Bir Uygulama Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi (Yüksek lisans tezi).

Stankevich, M. (2008). Papercuts and Artificial Flowers: A Comparative Aspect. *Art and Sciences: Coll. of Sciences Ave., s. 49-62*.

Wang, X. (2013). Lucky Motifs in Chinese Folk Art: Interpreting Paper-Cut From Chinese Shaanxi. *Asian Studies, I(2)*: 125-143.

Türkoğlu, M. N. (2011). Türk Katı’ Sanatı ve Sanatçılarından Örnekler. Gazi Üniversitesi [Yüksek lisans tezi].

K. K. Dürdane Ünver, 1948, Lisans, Katı’ Sanatçısı.

Katı Örnekleri: Fidan Puran, 1977, Lisans, Öğrenci.

İnternet Kaynakça

Alyoshkina, D. (yy). “Paper cutter”. <https://www.homofaber.com/en/discover/discover-daria-alyoshkina> [Erişim Tarihi: 02.04.2023].

Anonim (yy). <http://www.archive.ndiu.org.ua/fulltext.html?id=1877> [Erişim Tarihi: 26.03.2023].

Borisivna, G. S. (2019). “Світ витинанки”. <https://naurok.com.ua/vitinanki-prezentaciya-104338.html> [Erişim Tarihi: 26.03.2023].

Kosakivsky, V. (yy). “3 історії подільської витинанки”. https://www.vocnt.org.ua/statti/vitinanka_kosakivskiy [Erişim Tarihi: 26.03.2023].

Kosytska, Z. (2008). Vytynanka in the Ensemble of Ukrainian House Decor. 83-87. Erişim adresi <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16878/12-Kosytska.pdf> [Erişim Tarihi: 02.04.2023].

Yabluchna, A. ve Polovinka, V. (2019). “Vytynanka: From traditional craft to contemporary interior design”. <https://ukrainer.net/vitinanka/> [Erişim Tarihi: 12.04.2023].

Görsel Kaynakça

Görsel 1. “Kuzey ve Güney Çin hanedanlığı (420-589) dönemine ait olduğu düşünülen kâğıt kesiği”. <https://somethingcurated.com/2022/05/11/the-politics-of-paper-cutting/> (Erişim: 02.04.2023).

Görsel 2. Çin’de, Saadet, Maaş ve Uzun Ömür İçin Yapılan Kâğıt Oyma Örneği (Wang, 2013: 125).

Görsel 3. Ejder deseninin yalın kat kâğıt oyma örneği (Puran, 2023).

- Görsel 4.** Mevlevî derviş Hasan Eyyûbî tarafından kâğıt oyma olarak süslenmiş yazı çekmecesini (Açıkgözoğlu & Yurdakul, 2022: 69).
- Görsel 5.** 1841 yılına tarihlendirilen Defter-i Amire ve Maktuat Der-Kefce-i’de bulunan etiket. (Ovalıoğlu, 2007: 12).
- Görsel 6.** Oymacılık sanatının ilk ve bol örneklerinin bulunduğu Fâtiş albümünden kâğıt oyma ile tasvir edilen efsanevi yaratıklar (Ogan, 2013: 28).
- Görsel 7.** Şah Mahmud Nişapuri Albümü: Oyma çiçeklerle bahçe manzarasından detay (Türkoğlu, 2011: 20).
- Görsel 8.** Mundy Albümü, kâğıt oyma tasarımlara örnekler (Mesara, 1991: 62).
- Görsel 9.** Mehmet Selim Divanı’ndan örnek vazoda çiçekler (Küççük, 2015: 61).
- Görsel 10.** Cilt tasarımı Katı’ sanatı kullanılarak yapılmış eser (Dürdane Ünver, 2023).
- Görsel 11.** “Vytynanka mühür”. https://www.vocnt.org.ua/statti/vitinanka_kosakivskiy (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 12.** “Ev dekorasyonunda kullanılan Vytynanka örnekleri”. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-divovizhniy-svit-ukra-nsko-vitinanki-132124.html> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 13.** “Vytynanka hayat ağacı desenleri”. <https://naurok.com.ua/vitinanki-prezentaciya-104338.html> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 14.** “Kıyafetlerde Vytynanka desenlerin kullanımı”. <https://naurok.com.ua/vitinanki-prezentaciya-104338.html> (Erişim: 26.03.2023).
- Görsel 15.** “Vasyl Korchynskiy tasarımı”. https://etnodim.com/en/women/women-embroidered/korchynskiy_green_shirt-product.html (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 16.** “Daria Alyoshkina ve eserleri”. <https://ukrainer.net/vitinanka/> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 17.** “Daria Alyoshkina ve eserleri”. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-divovizhniy-svit-ukra-nsko-vitinanki-132124.html> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 18.** “Sanatçının kadın figürünü işlediği eseri”. <https://www.arcticpaper.com/inspiration-news/paper-passion/2017/daria-alyoshkina> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 19.** “Pysanka”. <https://www.homofaber.com/en/discover/discover-daria-alyoshkina> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 20.** “Shchedryk projesi”. <https://www.homofaber.com/en/discover/discover-daria-alyoshkina> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 21.** “Paskalya yumurtaları”. <https://www.homofaber.com/en/discover/discover-daria-alyoshkina> (Erişim:02.04.2023).
- Görsel 22.** “Star Corsair tasarımları”. <https://www.homofaber.com/en/discover/discover-daria-alyoshkina> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 23.** “Daria Alyoshkina”. <https://www.facebook.com/VytynankaAlyoshkina/photos/pcb.738843083152844/738842493152903/?type=3&theater> (Erişim: 02.04.2023).
- Görsel 24.** “Yaka koleksiyonundan bir parça”. https://etnodim.com/en/women/women-embroidered/korchynskiy_green_shirt-product.html (Erişim: 02.04.2023).